

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

І.В.Хлівна, викладач

ВП Європейського університету, м.Умань

Надзвичайно важливе значення для подальшого успішного розвитку національного господарства має підприємництво. Розвиток мережі підприємницьких структур сприяє вирішенню проблем переходу до ринку, забезпеченню зайнятості вивільнених працівників та задоволенню потреб суспільства в продукції та послугах.

Питанням функціонування підприємництва були присвячені дослідження зарубіжних вчених А.Сміта, А.Маршалла, Д.Рікардо, Ж.-Б.Сея, І.Кірцнера, Й. фон Тюнена, Й.Шумпетера, Кемпбела Р.Макконнелла, Р.Кантілона, Стенлі Л.Брю, Ф.Найта, Ф.Хайєка та ін.

Серед сучасних дослідників підприємництва варто згадати В.Камаєва, В.Мочерного, Г.Климка, З.Варналій, О.Квасницького, Л.Воротіну, Т.Черняк, Ю.Ніколенка.

Проте далеко не всі питання, пов'язані з розвитком підприємництва, з'ясовані в сучасних умовах, що потребує необхідності їх обґрунтування та уточнення.

Підприємництво — це багатопланове явище, яке можна характеризувати з різних точок зору: економічної, правової, психологічної тощо.

З економічної точки зору, підприємництво — це певний тип господарювання, в якому головним суб'єктом є підприємець, що раціонально комбінує (об'єднує) фактори виробництва на інноваційній основі та на власний ризик організовує й управляє виробництвом з метою отримання підприємницького доходу.

У сучасній літературі можна знайти чимало визначень підприємництва, деякі з яких наводимо нижче:

“...підприємництво — це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання

прибутку”[4];

“...підприємництво — це самостійна, ініціативна, постійна, здійснювана на власний страх і ризик діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і торгівлі з метою одержання прибутку” [1], що практично не відрізняється від попереднього;

“...підприємництво — це певна система життєдіяльності підприємств, основу якої складають демократичні форми їх економічної діяльності, забезпечення для них права ініціативи у виборі сфери, форм, методів господарювання, економічної, організаційної і технічної творчості та новаторства. У центрі даної системи стоїть підприємець — компетентний господарник, здатний забезпечити організацію господарства на онові найновіших досягнень економічної та технічної науки” [5]. Дане визначення виграє перед попередніми тим, що підприємництво розглядається з позиції системи, тобто цілісного організму, який живе і розвивається за власними законами, і що життєдіяльність цієї системи забезпечують суб’єкти підприємництва — підприємці;

“підприємництво... — активна, творча поведінка суб’єктів господарювання”, яка “... реалізується через інноваційну діяльність в умовах певного ризику і має на меті отримання особистої вигоди — матеріальної і моральної” і не є тотожним поняттю бізнес, який, у свою чергу не можливий “без реалізації підприємницької ініціативи і ризикованої інноваційної діяльності”, що зближує останній, який реалізується у формах малого та середнього бізнесу, з підприємництвом [3]. Дане визначення подає підприємництво з позиції вищої мети його функціонування — не просто отримання прибутку, а й психологічного задоволення від тієї справи, якою займається підприємець, тобто зайняття ним певної ніші в суспільному та політичному житті країни, що можливе за проходження підприємцем у процесі господарської діяльності всіх стадій підприємства.

Основними умовами здійснення підприємницької діяльності є:

- повна економічна та господарська свобода у виборі сфери, методів, часу та місця здійснення підприємницької діяльності;

- повна відповідальність підприємця за наслідки своєї діяльності, ризик, пов'язаний з нею та його орієнтація на отримання прибутку [2].

З правової точки зору підприємництво — це будь-яка діяльність, яка проводиться діловими людьми — суб'єктами ринку від свого імені для отримання прибутку. З цього приводу у ЗУ “Про підприємництво” підприємництво визначається як прояв самостійної ініціативи, систематичної на власний ризик діяльності з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку. Проте це визначення є недосконалим у тому розумінні, що закон до суб'єктів підприємницької діяльності, окрім фізичних осіб, відносить і юридичних, заснованих не тільки на приватній, а й на державній формі власності, що суперечить самому визначенню підприємництва як “... самостійної ініціативи, систематичної, на власний ризик діяльності... з метою одержання прибутку”. При цьому варто врахувати той факт, що ризикувати підприємець може лише приватним майном, оскільки спадкоємна безправність, яка має місце при використанні державної власності, породжує ризик, посилений безвідповідальністю членів трудового колективу, не зацікавлених в результатах своєї праці, оскільки кінцеві результати діяльності далеко не завжди кореспондують з отриманим заробітком працюючого.

Згідно з діючим в Україні законодавством формами підприємницької діяльності можуть бути: приватні, державні, колективні, спільні, комунальні, малі підприємства та підприємства, засновані на власності об'єднання громадян; повні, командитні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, а також акціонерні товариства; банки (НБУ, комерційні банки) та небанківські фінансово-кредитні установи, серед яких взаємні фонди, інвестиційні фонди та компанії, приватні пенсійні фонди, ломбарди, кредитні спілки, каси взаємодопомоги.

З психологічної точки зору під підприємництвом слід розуміти потребу індивідуумів у самовираженні, досягненні незалежності та самодостатності через реалізацію бажання заробити гроші шляхом використання власних можливостей, а також свободи у виборі дій.

Таким чином, можна сказати, що у сучасній ринковій економіці підприємництво розглядається як особливий вид економічної діяльності. В деякому розумінні термін “підприємництво” можна ототожнювати з поняттям “бізнес”. Але бізнес — це суто господарська діяльність, що ведеться традиційними методами з метою одержання прибутку. Підприємництво ж супроводжується науково-технічною, організаційною та комерційно-економічною творчістю, вирізняється новими підходами до вирішення господарських завдань. Саме самостійне і творче поєднання фінансових коштів, матеріальних ресурсів, нематеріальних засобів інтелектуальної власності, робочої сили з метою створення нового товару чи послуги і становить зміст підприємницької діяльності.

Найбільшою ж проблемою у створенні й ефективному функціонуванні малих підприємств є брак коштів. В Україні не спостерігається стрімкого зростання протягом останніх років кількості підприємств малого та середнього бізнесу, оскільки їх організація вимагає не тільки реалізації неординарних ідей, а й фінансового забезпечення їх впровадження, що, в свою чергу, пов'язане з формуванням приватних капіталів визначених обсягів, яких досить часто на практиці не вистачає. Це зумовлює потребу у спільному фінансуванні задуманих проектів за рахунок впровадження ідей, з одного боку, та фінансування, з другого.

А ефективне фінансування підприємств передбачає не будь-яку його фінансову діяльність, а ту, яка забезпечує позитивний фінансовий результат, при чому такого обсягу, який би дозволяв повністю розвивати підприємницьку діяльність з поліпшенням добробуту членів спільного бізнесу.

Розвинена фінансова інфраструктура може мінімізувати вартість фінансових ресурсів, використовуваних у процесі підприємницької діяльності, тобто здешевити собівартість робіт та послуг і, відповідно, збільшити прибуток.

Інфраструктура — по-перше, сукупність матеріальних організаційно-правових умов, що забезпечують стійкий економічний розвиток. По-друге — комплекс галузей і господарських ланок, які обслуговують виробництво або населення. Інфраструктура підтрим-

ки малого і середнього бізнесу в Україні поки перебуває у зародковій стадії.

Для успішного розвитку малого та середнього бізнесу необхідним є розв'язання кількох основних проблем:

1. Розробити законодавчо-нормативну базу прямої дії з функціонування малого бізнесу.
2. Розв'язати проблему взаємозв'язку: чиновник — підприємець.
3. Створити необхідні фінансові умови для можливості утворення нових малих підприємств у всіх галузях економіки за рахунок державних фондів підтримки розвитку підприємництва, а також кредитування їх діяльності за рахунок поширення небанківського сектору кредитування на взаємовигідних засадах.
4. Розробити і впровадити у регіонах програму сприяння малого підприємництва відповідно до положень національної програми, оголошеної Законом України від 21.12.2000 р.
5. Запровадити систему відстрочок податкових платежів чи нульового оподаткування залежно від характеру діяльності, галузі економіки, регіону, соціальної спрямованості бізнесу, фактичних результатів діяльності, термінів утворення підприємства, використовувати різні ставки і види податків.

Отже, в Україні середовище функціонування підприємництва далеко не повною мірою відповідає вимогам ринкової економіки і ще не настільки сприятливе, щоб розвивалося належними темпами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналії З.С. Тінізація малого підприємництва. – К.: Ін-т приват. Права і підприємництва АпрН України, 1998.
2. Воротіна Л.І., Воротін В.Є., Мартинюк Л.А., Черняк Т.В. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання. Навальний посібник; За редакцією проф. Л.І. Воротіної.-К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2002.
3. Герасимчук В.І. Малий та середній бізнес, як сфера зайнятості: методологія, аналіз, проблеми розвитку. – К.; УІСД, 2002.
4. Турчинов О.В. Тіньова економіка: закономірності, механізм функціонування, методи оцінки. – К.: Інститут Росії НАН України, 1996.
5. Шаленко М. Україна: нерегламентована занятість – зло чи благо? // Чоловік и труд. -1995. – № 5.